

Novruz çoxəsrlik mədəniyyətimizin parlaq təcəssümüdür

Yel çərşənbəsi

Novruz bayramı ərəfəsində keçirilən üçüncü çərşənbə yel çərşənbəsidir. Əgər torpaq və su insan yaradılışının materialını, maddi əsasını təşkil edirsə, od və yel bu materialın yaradılmasında kənar vasitəçi statusunda çıxış edir. Yaradılış mifologiyasında torpaqla suya daha çox statiklik, donuqluq, yellə oda isə dinamiklik, hərəkət xasdır. Yelli çərşənbə, küləkli çərşənbə, hava çərşənbəsi, külək oyadan çərşənbə də adlandırılan yel çərşənbəsi yelin təzəcə çıxmış otları oyadaraq, Novruzun gəlişi barədə xəbərdar etməsi ilə bağlıdır. Yel çərşənbəsində, adətən hava təmizlənir. Bu çərşənbədə əsən soyuq və isti küləklər yazın gəlişindən xəbər verir. Qədim adətə görə, yel çərşənbəsində qəfəsdə saxlanılan quşları və heyvanları azadlığa buraxmaq lazımdır.

Torpaq çərşənbəsi

Sonuncu, ilaxır çərşənbə torpaq çərşənbəsidir. Torpaq insan yaradılışının maddi əsası olmaq etibarilə bu prosesdə son dərəcə əhəmiyyətli bir mövqeyə malikdir. Yazda torpağın oyanmasının mifik kökləri dirilmə, canlanma anlayışı ilə əlaqədardır. Sonuncu çərşənbə artıq yazın gəlməsinə daha az vaxtın qaldığına işarədir. Bu çərşənbə torpağın və özündən əvvəlki 3 mühüm ünsürün - su, od və yelin oyanmasına,

əkinçik həyatının başlanmasına işarədir.

Novruz atributları

Novruz bayramının əsas atributlarından biri **yumurtadır**. Çox qədimdən yumurtanı həyatın, canlılığın rəmzi hesab etmişlər. İbtidai təsəvvür və etiqada əsasən, yumurta ulu tanrının bəşəriyyətə bəxş etdiyi dörd əsas maddi nemət olan hava, su, torpaq və odla mənalandırılır. Yumurtanın dairəviliyi və qabığı torpağı, pərdəsi havanı, ağı suyu, sarısı isə odu simvollaşdırır. Məhz bu əlamətlərinə görə yumurtadan bir çox bayram və mərasimlərdə istifadə etmişlər.

Novruz bayramının ən maraqlı simvollarından biri də **səmən**dir. Yazın ilk müjdəçisi olan səməni, bir növ təbiətin yenidən canlanmasını göstərir.

Əvvəllər səməni yazda səpiləcək toxumun yaxşı olub-olmadığını yoxlamaq üçün göyərdirlərmiş. İnanırdılar ki, səməni yaxşı cücərsə, məhsul bol olacaq. Hətta bəzi müəlliflər öz əsərlərində «səmən» sözünü «çəmən» və «saman» sözüylə əlaqələndirirlər. Bu qəbildən olan sözlərə hindlilərin «sumani» - buğda sözünü, rusların «semena» - toxum sözlərini də aid etmək olar.

Novruz bayramı ərəfəsində, xüsusilə çərşənbələrdə **tonqallar** da yandırılır və "ağırlığım-uğurluğum odda yansın" deyilərək

üzərindən tullanırlar. İlaxır çərşənbədə süfrədə **şamların** qoyulması mütləqdir. Yeməklərin şahı **plov** da süfrədə mütləq olmalıdır, çünki düyü bərəkət rəmzidir. Axır çərşənbəyə bir neçə gün qalmış evlər təmizlənər, küsülülər barışar. Deyilənə görə, bu bayramda təzə paltar geyinmək uğur gətirər. Axır çərşənbə gününün ertəsi günü ev sahibi bir ovuc buğda götürüb evin damına atar və bununla da evinə bərəkət, bolluq arzu etmiş olar. İlaxır çərşənbədə niyyət edib qapı pular, niyyətləri ilə evdən eşitdikləri sözlər arasında müəyyən uyğunluqlar tapmağa çalışırlar. Bu uyğunluq tapılırsa, o zaman arzularının reallaşacağına inanırlar. Düzdür, tez-tez fala inan, faldan qalma desək də, Novruz bayramında belə adət-ənənələr hər kəsə maraqlı gəlir. Ümumiyyətlə, Novruz əsrlərin dərinliyindən bugünüməzə qədər gəlmiş ən şən və gözəl bayramlardan biridir. Novruz bayramının xalqımızın mənəvi varlığında böyük rolunu yüksək qiymətləndirən Prezident İlham Əliyev də bu bayramın qədimliyi və mədəni mahiyyəti haqqında demişdir: "Milli varlıq və mənəviyyət xəzinəsi olan Bahar bayramı müdrik əcdadlarımızın bugünkü nəsilərə misilsiz yadigarıdır. Kainatın dəyişməz ahəngi və əbədi qanunları ilə bağlı bu el bayramı zamanın sınaqlarından çıxmış çoxəsrlik mədəniyyətimizin parlaq təcəssümüdür. Novruz ənənələri dəyərlər sistemimizdə müstəsna yer tutmuş, xalqımızın təfəkkürünün ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Cəmiyyət üzvləri arasında qarşılıqlı ünsiyyətə çağırması, səmimiyyəti gücləndirməsi və yüksək əxlaqi keyfiyyətlər formalaşdırması onu ən ali insani xüsusiyyətlərin daşıyıcısı kimi ümumbəşəri mədəni sərvətlər sırasına daxil etmişdir".